

Josip Jurčič

Deseti brat

OBNOVA ZGODBE

Lovre Kvas z zdravnikom Vencljem išče pot na Slemenice, kjer naj bi poučeval sina gospodarja s Slemenic. Ker Vencelj ni mogel spremiti Kvasa do gradu, si je ta pri krčmarju Peharčku sposodil konja, s katerim je sam nadaljeval pot. Na poti sreča dekle, katera mu pokaže pravo pot in mu predstavi Desetega brata. Le ta mu ob klepetu pove veliko zanimivih stvari, med drugim tudi, da si bo življenje na gradu zapomnil za vse življenje. Malo pred gradom Martinek skrivnostno izgine, Lovre pa zato pot nadaljuje sam. Družina ga ob prihodu toplo sprejme in se mu predstavi (Benjamin G, Manica, Marijan Piškav). Lovre se nato nastani v svoji novi sobi. Naslednje jutro sreča strica Dolefa, s katerim se takoj spoprijatelji, saj je tudi on zelo izobražen. Medtem se v gostilni v kmečki vasi Obrhek pogovarjajo Martinek in tamkajšnji vaščani. Zanima jih, od kod Martinek dobi toliko denarja, da mu ga nikoli ne zmanjka in sumijo, da je denar hudičev, a jih le ta pomiri. Ko pogovor nanese na gospoda Piškava, Martinek zapusti gostilno, pogovor pa se nadaljuje. Krjavelj govori o svojih dogodivščinah (srečanju s hudičem, kozo, ki mu je kradla na njivi itd). Martinek se odpravi proti gradu Polesek, kjer gospodarju Piškavu »proda« eno izmed pisem, nato pa na poti iz gradu sreča gospodarjevega sina Marijana, kateri mu zabiča, naj ne hodi več na Polesek. Denar, ki ga Martinek dobi za prodano pismo, zakoplje na samotni kraj, ki se ga vsi izogibajo.

Dogajanje se spet vrne na Slemenice, kjer Kvas v pismu prijatelju Ferdinandu Bojanu opisuje življenje in nove sostanovalce v gradu. Še posebej omenja in opisuje gospodarjevo hči Manico ter izkazuje ljubosumje do Marijana, saj je prepričan, da je ni vreden. V svojem drugem pismu najprej zanika Ferdinandov odgovor, češ da je zaljubljen, vendar mu na koncu vseeno prizna, da ima najbrž prav.

Lovre se naslednji dan odpravi v vas na ženitovanje, vendar ga kmalu zapusti in odide na samotni kraj, kjer sreča Manico, ki sedi na klopi. Pogovarjata se kot dva zaljubljenca, ko pa odideta, stopi izza grmovja Marijan, ki je njun pogovor poslušal in se zjoka, ko spozna, da ima Manica raje Lovreta kot njega.

Ker Marijana že nekaj dni niso videli na Slemenicah, Benjamin posumi, da se med Manico in Kvasom nekaj plete. O tem se pogovarja s svojo ženo, ki pa je prepričana, da se ne dogaja nič posebnega. Da bi mu to dokazala, se ponudi, da bo Manico nekaj časa bolj opazovala. Ker pa Manica takrat še ne spi sliši čisto vse, karse starša pogovarjata. Naslednji dan zato Lovretu v knjigo na skrivaj vstavi listek, na katerem ga opozarja, da starša nekaj sumita in da naj se je nekaj časa izogiba. Ker mu listek pade na tla, Martinek izkoristi priložnost in ga na skrivaj pobere. Še preden ga prebere, reče Lovretu, da tako ali tako ve, kaj je v njem napisano, Lovre pa mu tega ne verjame in podvomi, da je res deseti brat. Martinek se razburi, zato zapusti Slemenice.

Benjamin priredi rojstnodnevno zabavo, katere se poleg nekaj vaščanov udeležita tudi Marijan in Vencljeva hči Marička. Manica se na praznovanju družijo z Marijanom, Lovre pa z Maričko. Ko prispejo do doma, srečajo Krjavlja, ki pripoveduje, da je v gozdu videl dve zveri, zato se moški z orožjem odpravijo na lov. Manica se medtem pogovarja z Maričko, kateri pove, da ji je Marijan grozil, da bo za njeno romanco z Lovretom povedal njenemu očetu.

Marijan naroči Kvasu, naj ob sončnem zahodu pride na vrh skal, kar ta tudi stori. Ko čaka Marijana, k njemu pride Martinek, nato pa po pogovoru navidezno odide, vendar se v resnici skriva za grmovje. Zatem pride Marijan, ki Lovretu postavi ultimatum, da mora v

enem tednu oditi iz vasi, v nasprotnem primeru pa bo njega in Manico izdal gospodarju Benjaminu. Ker se Lovre ne želi prepirati, odide, izza grmovja pa se prikaže Martinek, kar Marijana zelo razjezi. Po nekaj izmenjanih žaljivkah se stepeta. Marijan ustrelj Martinka v nogo, ta pa Marijana s puškinim kopitom udari po glavi. Oba obležita na tleh. Čez čas se Martinek s težavo odpravi naprej, Marijana pa ležečega na tleh najde pijani Dolef, ki na pomoč pokliče gospoda Piškava ter Krivca in Krivčevko. Krjavelj oskrbi Martinka in ga naseli v svojo sobico, ta pa mu naroči, naj k njemu pripelje Lovreta. Krjavelj je prepričan, da se mora z njim dogovoriti glede oporoke in da bo tudi on lahko iz tega kaj iztržil.

Ko Lovre pride k njemu, mu Martinek pripoveduje svojo zgodbo: pred leti je v mesto prišel doktor Kaves, ki naj bi bil Lovretov stric. Plemič Strug mu je naročil, naj pregleda njegovo sestrično, ki je bila bolna. Kaves je hotel zaslužiti, zato jo je zdravil več dni, medtem pa se je sestrična v njega zaljubila. Ker je vedel, da bo od očeta podedovala veliko bogastva, sta se na skrivaj poročila. Po poroki se je Kaves močno spremenil, zbolel pa je tudi stric, ki je kmalu je umrl, saj ga je Kaves zastrupil. Zapustil je nosečo Majdaleno, kateri se je kmalu zatem rodil Martinek. Ko je bil le ta star 15 let, je Majdalena umrla in mu zapustila pisma, s katerimi je Martinek izsiljeval Kavesa, ki se je kasneje preimenoval v Piškava.

Lovreta prosi, naj Piškavu odnese pisma, ter mu pove, da mu je Majdalena na smrtni postelji vse odpustila. Lovre mu obljubi, da mu bo poslal tudi zdravnika in odide.

Na vasi se medtem razve, da je nekdo hudo poškodoval Marijana. Vsi takoj posumijo Kvasa, ki je prejšnjo noč ostal v gozdu dalj časa in ob vrnitvi domov ni vrnil puške. Sodnik ga aretira, Lovre pa vsem zagotovi, da lahko dokaže svojo nedolžnost, če mu dovolijo obisk Poleska. Sodnik na to pristane, ob prihodu na grad pa mu Benjamin pove, da se zaradi neljubega dogodka ne bo mogel več vrniti na Slemenice, kljub temu, da je nedolžen.

Lovre Piškavu preda Martinkovo sporočilo, pisem pa mu zaradi prisotnosti sodnika ne izroči. Prosi ga samo še za obisk Marijana, vendar pa ta ne želi izdati, kdo ga je poškodoval, zato Lovreta odpeljejo v zapor. Lovre tam napiše pismo svojemu prijatelju. Martinka medtem obiše Piškav, vendar zelo hitro odide, kar se zdi Krjavlju zelo čudno. Piškav nato s Poleska odide proti Slemenicam, kjer Benjaminu izroči zapečaten šop listov in ga prosi, naj jih dá Marijanu, ko bo le ta ozdravel. Zagotovi mu tudi, da je Lovre nedolžen. Nato odide in od takrat naprej ga ni videl nihče več.

Štiri tedne pozneje se pri Obrščaku pogovarjajo o Kvasu in Desetem bratu, ki so ga kmalu po Kvasovem odhodu pokopali.

Marijan nato prvič po očetovem odhodu zapusti dom, ter odide na Slemenice poizvedovat po očetu. Benjamin mu izroči očetovo pismo, v katerem Marijan izve, da je Martinek njegov brat, da je njegov oče naredil samomor in da je podedoval vse njegovo premoženje, razen gradu Polesek, katerega je podaril svojemu nečaku Lovretu. Marijan je še nekaj časa ostal na gradu, nato pa z Benjaminovo pomočjo kupil grajsko domačijo blizu domače vasi. Benjamin dvakrat piše Lovretu, ter ga povabi nazaj na Slemenice.

Čez štiri leta Lovre z Dunaja pride na Slemenice, kjer se čez dobre pol leta poroči z Manico. Z Marijanom postavi Martinku majhen spomenik, na katerem piše, da tam počiva »Deseti brat«.

OZNAČITEV OSREDNJIH OSEB

Lovre Kvas:

- preprost
- mlad
- star nekaj čez 20 let
- okrogel obraz z visokim čelom in črnimi očmi
- oblečen v dokaj novo črno suknjo
- nosi pozlačeno verižico s srebrno uro

Manica:

- bolj močne postave
- stara okoli 23 let
- modre oči
- bleda lica
- nenasmejana
- lasje kostanjeve barve, visoko čelo

Martinek:

- razcapan, grd
- bosonog (čevlje je imel obešene čez ramo)
- širok nos in ošabna nosnica
- majhne sive oči
- zaraščene obrvi
- zmršeni lasje
- star okoli 40 let
- zgrban hrbet
- oblečen v platneno srajco in zarjavele hlače, rjav klobuk s širokimi krajevci

Marijan:

- star okoli 19 let
- zdrav
- živahen
- velikokrat gost na Slemenicah

- izobražen
- nevsiljiv
- prijazen
- želel si je dobrih odnosov z vsemi
- čustven
- razumen

- resna
- dobra duša
- vesela
- realna
- razumna
- melanholična
- nedomišljava

- modrijan
- skrivnosten
- zelo realističen
- navzven vesel
- indirekten
- pravičen
- neškodoželjen do drugih

- ljubosumen na Kvasa

- sovražen do Martinka
- razvajen
- ukazovalen do Manice
- nestrpen

Krjavelj:

- star čez 60 let
- srednje velik
- precej debel
- zabuhla lica
- škilav pogled
- oblečen v modro vojaško suknjo
- hlače do kolen
- klobuk z zavihanim krajevcem
- domišljav
- neumen
- dobra duša
- ošaben
- glasno govori